Euskal Herriko Ahotsak

ahotsak.com

Modesta Gallastegi Arregi

Arrasate, Gipuzkoa
(1917-2008)

Aurkibidea

Biografia

Zintak

ARR-005

- **Proiektua**: Arrasateko haur kantak eta jolasak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data**: 2005-01-04
- **Iraupena**: 30 min
- **Euskarria**: MiniDV
- **Kodifikatzailea**: Alberdi Bilbao, Itziar
- **Transkribatzailea(k)**: Agirrebeña, Aintzane

Pasarteak

1. Merzedarietako eskola; sor Maria Jacinta eta sor Aurelia

- **Erref**: ARR-005/002
- **Iraupena**: 0:02:05. **Hasi**: 00:01:05. **Bukatu**: 00:03:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Aldaketak eta arazoak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:
Arrasate asko aldatu da. Eskolara, mertzedarietara joandakoa. Baserrian lan asko egin behar izaten zen eta eskolara joateko denbora gutxi izaten zuten. Oporrak. Irakasleak: Sor Eulogia ume-umetan eta gero Sor María Jacinta Uribesalgo eta Sor Aurelia.

2. Umetako jolasak; jolaslekuak

- **Erref**: ARR-005/003
- **Iraupena**: 0:02:00. **Hasi**: 00:03:10. **Bukatu**: 00:05:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Lagunekin jolasean non ibiltzen ziren. Errekak banatzen zituen lagun-taldeak. Beraiek Iramendin jolasten zuten. Igande arratsaldetan bakarrik jolasten zuten: buleka (harrapaketan); tokatorreka, tapetara... Ez zuten animaliekin jolasten eta askotan neskak eta mutilak elkarrekin ibiltzen ziren.

3. "Loa loa txuntxulun berde..." kanta

- **Erref**: ARR-005/005
- **Iraupena**: 0:00:50. **Hasi**: 00:05:25. **Bukatu**: 00:06:15
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak

Laburpena:
"Loa loa txuntxulun berde..." kanta.

Transkripzioa
- Ta umiek negar eitten auenien eta, ez zotsen kantetan ezebez?
- Bai.
- Zer?
- Ai ama! Oin ez dakit... "Loa, loa txuntxulun berde" be kantetan gutsen.
- Eta zelan zan, ba?
- "Loa, loa txuntxulun berde, loa, loa, masusta".
- Ta ya está?
- Ez dakitt, ya ahaztute dauket. "...txuntxulun berde,. Loa, loa, masusta. Lo [eirazu], haurra...", ba, hortiik... Antzera.

4. "Atzamar txikitxo hori..." kanta

- **Erref**: ARR-005/006
- **Iraupena**: 0:00:55. **Hasi**: 00:06:15. **Bukatu**: 00:07:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
"Atzamar txikitxo hori, punta behatz hori, danen artian txikiña dek hori..." kanta.

Transkripzioa
- Gero, eskuekin-eta umiei eitten jakon jolasik? Holan, eskutxuekin-eta...?
- Bai. Eskutxuekin:

Atzamar txikitxu hori, punta behatz hori,
danen artien txikiña dek hori.

Bigarrentxu hori, punta behatz hori,
beste guztien aldien nagie dek hori.

Hirugarrentxu hori, punta behatz hori,
beste guztien aldien luzea dek hori.

Laugarrentxu hori, punta behatz hori,
beste guztien artien bizkorra dek hori.

Bosgarrentxu hori, punta behatz hori,
beste guztien artien lodia dek hori.

5. "Arre arre mandako..." kanta

- **Erref**: ARR-005/007
- **Iraupena**: 0:00:30. **Hasi**: 00:07:10. **Bukatu**: 00:07:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak

Laburpena:
"Arre arre mandako..." kanta.

Transkripzioa
- Ta altzuen hartu ezkero umetxon bat?
- Ba, kantetan gotsen. Oin me he quedao en blanco. Etxoiñein apur bat.
- "Arre, arre mandako"?
- "Arre, arre mandako" be bai. "... bixar Tolosarako, etzi Panplonarako. Handik zer ekarriko? Zapata ta gerriko. Zeiñendako?" Ba, izena ze esaten gaixonan.

6. "Hanka-koskoka" jolasa

- **Erref**: ARR-005/008
- **Iraupena**: 0:00:30. **Hasi**: 00:07:40. **Bukatu**: 00:08:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Hanka-koskoka ere jolasten zuten. Lurrean laukiak margotzen zituzten eta hankarekin harri leun bat laukitik laukira eraman behar izaten zen.

7. Eskolako txangoak; eskolan erdaraz

- **Erref**: ARR-005/009
- **Iraupena**: 0:01:15. **Hasi**: 00:08:10. **Bukatu**: 00:09:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Mojak
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:
Eskolatik behin Bilbora joan ziren. Orduko kontuak. Mojekin abesten zituzten kanta guztiak erdaraz izaten ziren. Eskolan ere dena erdaraz ikasten zuten.

8. Baserriko lanak eta ohiturak; angelusa, aramaitakoa

- **Erref**: ARR-005/010
- **Iraupena**: 0:00:55. **Hasi**: 00:09:25. **Bukatu**: 00:10:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Hiletak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Kanpaiak

Laburpena:
Baserrian egiten zituzten lanak umetan: arta-zuriketa; gari-ebatea; gari-jotzea; baba-batzea; arbi orriak batzea... Eguerdiko 12:00etan angelusa errezatzen zen; iluntzean aramaitako kanpaia entzuten zenean ere errezatu egin beharra egoten zen. Elizakoak eramaten zirenean, kanpaiak jotzen zituzten elizan. Lan egiteari utzi behar izaten zitzaion eta errezatu egiten zuten.

9. Kardu-lorearekin "kalbo ala uledun" jolasa

- **Erref**: ARR-005/011
- **Iraupena**: 0:00:30. **Hasi**: 00:10:20. **Bukatu**: 00:10:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Umetako jolasak eta natura. Kardu-lorearekin ere jolasten zuten. Putz egin eta "kalbo edo uledun" esaten zuten.

Transkripzioa
- Gero, lorakin-eta, margaritakin-eta, ez zauen jolasten?
- Baitte. Margaritakin ez. Kardu... Karduen lorie juan ta gero, ha zurixe eukitten dauenaz "uledun ala kalbo", putz eindde.
- Ta ze zan hori?
- Ba, putz ein ta danak kentzen botsenan, "kalbo". Ta, bestela, ba "uledun".

- Ta holako zomorrotxuekin ta?
- Ez, zomorrotxuekin-ta ez.
- Ez?
- Ez. Ipurtargixek.

10. Ipurtargiekin jolasten zuten

- **Erref**: ARR-005/012
- **Iraupena**: 0:00:25. **Hasi**: 00:10:50. **Bukatu**: 00:11:15
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Natura » Fauna

Laburpena:
Zomorroekin ez zuten jolasten, baina ipurtargiekin bai.

11. Errekako jolasak

- **Erref**: ARR-005/013
- **Iraupena**: 0:00:55. **Hasi**: 00:11:15. **Bukatu**: 00:12:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Bainuak, errekak eta uretako jolasak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Errekan igerian. Jolasak. Zuhaitz batetik uretara salto egiten zuten.

12. Esaera zaharrak eta ipuinak ahoz aho

- **Erref**: ARR-005/014
- **Iraupena**: 0:01:15. **Hasi**: 00:12:10. **Bukatu**: 00:13:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Kultur transmisioa

Laburpena:
Esaera zaharrak, egun, ia galduta daude. Garai batean, etxeetan ipuin kontakizun ugari pasatzen ziren belaunaldi batetik bestera.

13. Urteko eliz-ospakizunak

- **Erref**: ARR-005/016
- **Iraupena**: 0:01:00. **Hasi**: 00:13:50. **Bukatu**: 00:14:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:
Ospakizunak. Urte-egunak. Gabonak nola ospatzen zituzten. Olentzero. Garizuman fraideak etortzen ziren eta familia guztia mezara joatea ohitura izaten zen. Ama Birjina Kontzesioko bederatziurrenean ere guztiak joaten ziren mezara.

14. Auzoko jaiak; San Josepeko eliza

- **Erref**: ARR-005/017
- **Iraupena**: 0:01:40. **Hasi**: 00:14:50. **Bukatu**: 00:16:30
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Aisia » Jai-giroa » Auzoko ospakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eraikuntza erlijiosoak

Laburpena:
Auzoko jaiak: Patriziño Eguna (Pazkotik hirugarren igandea). San Josepen eliza ederra zegoen (gaur egun jausita dago) bi kapera handirekin: alde batean Ama Birjina Zuriarena eta beste aldean San Joserena. Ama Birjina Zuriaren Egunean lehenengo meza "txikia" (arrunta) egoten zen eta gero hiru abadekin beste bat. Katilukada bat txokolate ogi zatiaz ematen zitzaien mezara gerturatzen ziren guztiei. Beraien etxean, Intxaustin, aintzinatik

(birraitonaren denboratik gutxienez) gordetzen zuten San Josepeko elizako giltza. San Josepeko elizan, eskuan gurutzea alderantziz zuen San Andres txiki bat zegoen, eta Aretxabaletatik, Eskoriatzatik, Bergaratik... jende asko joaten zen santuarengana euren umeek hitz egiten ikas zezaten eskatzera. Horretarako, erroskillak jartzen ziren santuaren gurutzean.

15. Inuxente eguneko esaera

- **Erref**: ARR-005/018
- **Iraupena**: 0:00:15. **Hasi**: 00:16:30. **Bukatu**: 00:16:45
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Esaerak

Laburpena:
Inuxente eguna. "Inuxente, babalora..."

Transkripzioa
- Ta, gero, Iñuxente egunian ta? [...]
- Bai, Inuxentiek-eta bai.
- Zelan?
- Ointxe letxe, aldrebeskerixan bat erain ta... Ta gero: "Iñuzente, babalora, txakurren buztana jira gora" esan ta aurrera!

16. San Nikolas; "bolue"

- **Erref**: ARR-005/019
- **Iraupena**: 0:00:45. **Hasi**: 00:16:45. **Bukatu**: 00:17:30
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Erlijioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Beste batzuk

Laburpena:
San Nikolas eguna beti ospatzen zuten. San Nikolas abestu ondoren "bolue" (boloa) egiten zen. Don Toribio Agirreren etxeko balkoian hiru neska egoten ziren, kofia eta guzti, boloa botatzen: gaztainak, sagarrak eta erdikoak txakur handiak botatzen zituzten.

17. Santa Ageda bezperako lagun-taldeak

- **Erref**: ARR-005/020
- **Iraupena**: 0:00:25. **Hasi**: 00:17:30. **Bukatu**: 00:17:55
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Santa Ageda

Laburpena:
Santa Ageda eguna beti ospatzen zen. Hamasei urtetik gorako lagun-talde ugari irteten ziren. Ezezagunei arrautza bat edo ematen zitzaien.

18. San Juanetako ohiturak eta kantak

- **Erref**: ARR-005/021
- **Iraupena**: 0:02:25. **Hasi**: 00:17:55. **Bukatu**: 00:20:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » San Juan
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak

Laburpena:
Herriko jai nagusiena, San Juan. Gonbidapenak. Etxe ondoan San Juan sua egiten zuten beti. San Juan kanta. Umea zenean, antzinako kanta abesten zuten "Igaz ere San Juan, San Juan zan eta". Gerora, kanta berria "Ez dago inon gizonik".

Transkripzioa
Bestie:

Igaz ere San Juan San Juan zan eta
aurten ere San Juan Bautista.
Jesukristoren lehengusua zan
San Juan, San Juan Bautista.

Enda, ba:

Ibai guztiak agortu dira
datorren urtian mutil-koskorrak
nun egingo dute igari.

Ta, gero, ba... Ez. Hori oin barrixetakua...

19. Udaberri eta udazkeneko konjuruak

- **Erref**: ARR-005/022
- **Iraupena**: 0:00:40. **Hasi**: 00:20:20. **Bukatu**: 00:21:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:
Konjuruak egiten ziren udaberri eta udazkenean. Kanpaiak ere jotzen zituzten. Hodea etorri ez zedin; zomorroetatik babesteko, eta abarretarako. Ez zuten bedeinkazioa ulertzen; dena latinez izaten zen.

20. Bedeinkazioak; iluntzean arrosarioa

- **Erref**: ARR-005/023
- **Iraupena**: 0:00:10. **Hasi**: 00:21:00. **Bukatu**: 00:21:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:
Bedeinkazioak. Bazkaldu aurretik, beti errezatzen zuten. Iluntzean arrosarioa.

21. Umea jaiotakoan egin beharreko ohiturak

- **Erref**: ARR-005/024
- **Iraupena**: 0:00:55. **Hasi**: 00:21:10. **Bukatu**: 00:22:05
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Aisia » Jai-giroa » Etxe barruko ospakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak

Laburpena:
Umeak jaio eta beranduenez hurrengo egunean bataiatzen ziren aita-ama pontekoekin. Inudeak eramaten zuen umea. Bataio ostean, aita-ama pontekoek txokolatea ematen zien etxeko umeei. Ospakizunetan ez zen kanpokorik egoten. Ama indartutakoan, "elizara sartu" behar izaten zen bere umearekin. Ohitura zaharrak. Lehen jaunartzea zazpi urterekin izaten zen.

22. Umetako jolasak; hanka-koskoka

- **Erref**: ARR-005/025
- **Iraupena**: 0:01:05. **Hasi**: 00:22:05. **Bukatu**: 00:23:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Umetako jolasak. Denbora gutxi izaten zuten jolas egiteko. Hanka-koskoka egiten zutelako etxean amak haserre egiten zien, abarketak apurtzen zituztelako. Errifatzeko esaerak egoten ziren, baina ez ditu gogoratzen.

23. Txatxilipurdika, txirikilarekin; "ahigozue" meriendatzeko

- **Erref**: ARR-005/026
- **Iraupena**: 0:00:40. **Hasi**: 00:23:10. **Bukatu**: 00:23:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:
Txatxilipurdika lurrean gutxi egiten zuten. Txirikiletan umeak bakarrik ez,

neska-mutil nagusiek ere jolasten zuten. Arratsaldean merienda, "ahigozue" (esnea, azukrea, irina eta kanelarekin egindako ahi moduko bat).

Transkripzioa
- Lurrien-eta, txatxilipurdika-ta, eitten zauien?
- Gutxi, gutxi.
- Diaboluekin eta txirikillan-eta?
- Txirikillan beti. Baiña txirikillan ez umiek, e! Neska-mutillek, nobixa-nobixuek eta eitten jonen orduan txirikilletan. Ta, gero, ahi-gozue baserriren baten. Ahi-gozue ez dakin zer dan... Papilla. Esniekin ta urunaz, kanela zotz bat bota, ta azukerra, ta ahi-gozue. Ha merixendie izeten zonan. Hori haundixek, e!

24. Umetako jolasak: txintxauna, kanikak edo puxtarriak, tronpa edo ziba

- **Erref**: ARR-005/028
- **Iraupena**: 0:00:50. **Hasi**: 00:24:15. **Bukatu**: 00:25:05
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Txintxaunean. Mutilek kanikekin (puxtarriekin) jolasten zuten. Puxtarriak etxean buztinez egiten ziren eta kristalezkoak oso preziatuak ziren. Puxtarriekin potxoka jolasten zuten. Geroago etorri zen ziba.

Transkripzioa
- Gero, txintxaunien edo?
- Zera... Bat kantetan zonan... Erderaz zonan ta ez jatan akordetan. "Chiquitita y bonita" be bai.
- Ta mutikuek tronpia-ta erabiltten auen?
- Bai, tronpie bai, baiña geruao, e?
- Ta, bestela, kanikak?
- Kanikak beti. Baiña buztiñezkuek, e! Etxien eindda. Ta loradun kanikak Muñoz, Donostiako primuek, aitten primuek, bialketan bazittunan, haik relikixia izeten zonan, horrek, kristalezko kanikak. Bestela, buztiñezko kanikak.
- Eta nun sartu bihar izeten auen gero kanikiek?
- Ba, orduan be potxuen. Tortoliske be bai.

25. Tortolosetan nola jolasten zuten

- **Erref**: ARR-005/029
- **Iraupena**: 0:01:30. **Hasi**: 00:25:05. **Bukatu**: 00:26:35
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
"Tortoliske", tortolosetan nola egiten zuten. Harri loredunak.

Transkripzioa
- Tortoliske be bai. Tortolisek dittun billotsen ha belauneko junkurie. Ta haregaz gora botaka be bai eta puntuen be bai. Ta harri loradunekin be bai.
- Zerekin?
- Harri loradunek. Hik zer dien be ez dakin harri loradunek! Fratelen edo tazaren baten zatixek, badakin adornua eukitten dabena? Ba, haik, hola, horma kontra bota ta hormien hurrengo bota dabenak, hurren daukenak, gora bota eta hartzen jittun loradunek. Eta, ba, hik danien galdu badon, hire harri loradunek neuretako.
- Eta gero, gora botaterakuen, ze esaten zauien?
- Ezebez, esan ezebez. Tortolisekin bai. Tortolisekin gora botaka, lau aldetara. Kanikie edo pelotie edo... Pelotie be etxien harixekin einddekue edo. Eta, orduen, botatzen zonan, esate baterako, cara-cruz eta alde bixetara. Ta ha bota ta ha hartu. Eta bat ez badauken heuk hartu bihar donan moduan, ha pelotie bota ta beste eskuaz ha pelotia hartu orduko buelta emon. Ta, ba, ez zonan beste jokorik egoten!

26. "Atzamar txikitxo hori" kanta

- **Erref**: ARR-005/032
- **Iraupena**: 0:00:55. **Hasi**: 00:27:35. **Bukatu**: 00:28:30
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
"Atzamar txikitxo hori, punta behatz hori, danen artian txikiña dek hori" kanta.

Transkripzioa
- Ha lehen eskuekin ein dozuna eingo dozu barriro?
- Zein?
- Atzamartxuena.
- Bai.

Atzamartxu hori, punta behatz hori,
danen aldian txikiña dek hori.

Bigarrentxu hori, punta behatz hori,
beste guztien aldien alperra dek hori.

Hirugarrentxu hori, punta behatz hori,
beste guztien artien luzia dek hori.

Laugarrentxu hori, punta behatz hori,
beste guztien artien bizkorra dek hori.

Bosgarrentxu hori, punta behatz hori,
beste guztien artien lodia dek hori.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-10-31

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com